

POSTMODERN ŞİİR NEDİR?*

Ulaş BİNGÖL**

Kemal TİMUR***

Geliş Tarihi: Temmuz, 2016

Kabul Tarihi: Eylül, 2016

Öz

Bir kültür ve sanat akımı olarak postmodernizm uzun yıllardır edebiyatı etkisi altına almıştır. Türkiye’de edebiyatta postmodernizm olgusuna odaklanan birçok çalışma genellikle roman ve öykü gibi kurmaca metinleri inceler. Buna karşın şiirde postmodernizm olgusuna yönelen çalışmalar yok denecek kadar azdır. Oysaki Avrupa ve Amerika’da kurmaca metinlerin yanında şiir metinlerinde de postmodernizmin etkilerinin incelendiği ve postmodern şiir denilen bir fenomenin varlığının kabul edildiği görülür. Postmodern şiir denilen fenomen, birçok açıdan avangart modernist akımlardan izler taşımasına rağmen sanayi sonrası dönemin şartlarına göre ortaya çıkmıştır. İlk olarak Amerika’da Charles Olson ve Frank O’Hara gibi şairler ile birlikte anılan postmodern şiir, günümüzde yaygın şiir anlayışı haline almıştır. Sanayi sonrası döneminin yaşam koşulları, büyük anlatılara duyulan güvenin azalması, kişinin bilimsel gelişmeler neticesinde korkuya kapılması, ahlaki ve dinî değerlerin aşınmaya uğraması, aşırı bireyselleşme ve bunu sonucunda kişinin yalnızlığının derinleşmesi şairlerin değişik bir şiir anlayışına yönelmelerini tetiklemiştir. Deneysel şiir, görsel şiir, somut şiir, elektronik şiir gibi birçok şiir anlayışı da postmodernizm ile ilişkilendirilir. Eklektizm, çok seslilik, deneysellik, biçimsizlik, kapalılık postmodern şiirin başta gelen özellikleridir. Bu çalışmanın amacı postmodern şiirin kökenini ortaya koymak ve postmodern şiirin temel özelliklerini belirlemektir.

Anahtar Sözcükler: Postmodernizm, Postmodern Şiir, Postmodern Şair, Belirsizlik, Deneysellik.

WHAT IS POSTMODERN POETRY?

Abstract

Postmodernism has affected literature as a culture and an arts movement for a long years. Many works about postmodernism in Turkey generally examine fiction texts such as novel and story. But works that examine postmodernism phenomenon in poetry is very few. We can observe that it is accepted postmodern poetry phenomenon and it is examined postmodern poetry in Europe and America. Postmodern poetry comes into existence under the conditions of the post-industrial era although it inherits a lot of elements from the modernist avant-garde movements. Postmodern poetry, remembered firstly Charles Olson and Frank O’Hara in America, is common poetry movements. The conditions of the post-industrial area, the loss of confidence in the meta-narratives, the people terrified as a result of scientific

* Bu makale *Murathan Mungan’ın Şiirlerinde Postmodern Unsurlar* adlı doktora tezindeki *Postmodern Şiir* bölümünün gözden geçirilmiş hâlidir.

** Dr.; Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, ulasedebiyat@gmail.com.

*** Prof. Dr.; Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümü, kemaltimur@hotmail.com.

developments, erosion of moral and religious values, extreme individualism and become isolated have triggered to poets tend a different approach to poetry. Postmodern poetry often is associated with experimental poetry, concrete poetry, visual poetry. Postmodern poetry features are eclecticism, polyphony, experimentation, formlessness, ambiguity. The aim of this work is to state the origin of postmodern poetry and determine the basic features of postmodern poetry.

Keywords: Postmodernism, Postmodern Poetry, Postmodern Poet, Experimentation, Ambiguit.

Giriş

Postmodernizm 1960'lerden itibaren Batı'da, 1980'lerin sonlarından itibaren de Türkiye'de sosyal bilimlerin ana tartışma konularından biri hâline gelmiştir. Uzun yıllardır birçok alanda üzerinde onlarca şey söylenmesine rağmen yeni tartışmalar içerisinde gündemi meşgul etmeye devam etmektedir. Belirsizliğe, tanımsızlığa, biçimsizliğe yaslanan postmodernizm, tartışmalar içerisinde varlığını koruyarak etki alanını günden güne artırmaktadır. Bugün postmodernizmin ötesine geçildiği ve kültür çalışmalarında yeni teorilerin gündeme geldiği dillendirilse de postmodernizmin tam olarak anlamlandırılmaması, araştırmacıları yeni fikirler ortaya koymaları noktasında cesaretlendirmektedir.

Bir sanat ve edebiyat akımı olarak 1960'larda Amerika ve Fransa'da ilk olarak görülmeye başlayan postmodernizm, II. Dünya Savaşı sonrası aydınlanmacı aklın iflas etmesi sonucu geliştirilen eleştiriler üzerinde vücut bulur. Modernitenin her şeyi akla göre yorumlayarak insan ve insan ile alakalı her türlü faaliyeti mekanik bir yapı olarak değerlendirmesine postmodernistler şüpheyle yaklaşarak düzen, biçim, bütünlük, birlik gibi unsurları göz ardı ederler. Özellikle sanat ve edebiyatta söz konusu unsurlar yerine düzensizlik, biçimsizlik, parçalılık, eklektizm, ayrılık ve karmaşa gibi unsurları ön plana çıkararak modern sanat söyleminin dışına çıkarlar. Modern söylemde sanatçının dâhi olduğu ve sanat eserinin biricikliği kabul görürken postmodern söylemde sanatçının ölümü ve eklektik bir biçimde eserin meydana getirilmesi dillendirilir. Denilebilir ki eklektizm bütün postmodern sanatın temel özelliğidir. Yeni bir değer üretmekten ziyade var olan malzemelerden yeni yapılar meydana getirmeye çalışan postmodernistler farklı teknikler kullanırlar. Fredric Jameson, postmodernistlerin pastiş (öykünme) yöntemi ile eserlerini ortaya koyduklarını belirtir. Ona göre bireysel öznenin kaybolması ve kişisel üslubun varlığını yitirmesinden sonra pastiş evrensel bir uygulamaya dönüşür (2011: 55). Terry Eagleton pastiş ile birlikte postmodernistlerin parodiye (yansılama) de sıkça başvurduklarını söyler. Ona göre sanatın artık dünyayı taklit etme görevi ortadan kalktığından sanatçı, temsil etmenin parodisini yapar (1992: 17). Yeni bir değer üretmekten ziyade var olan değerleri farklı tekniklerle bir araya getiren

postmodernistler eserlerinin karmaşık, biçimsiz ve özgünlükten yoksun bir biçimde ortaya koyarlar.

Genel olarak postmodern edebiyat, postmodern sanat estetiğini de belirten eklektizm, düzensizlik, biçimsizlik, süreksizlik, belirsizlik, çok seslilik ve çok kültürlülük gibi kavramlarla açıklanır. Postmodern edebiyatın postmodern söylem gibi modern Batı düşüncesine karşı duyulan güvensizliğin bir sonucu olarak genellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Avrupa ve Amerika’da yeşermeye başladığı, 1960’lardan sonra ise dünyaya yayıldığı düşünülür. Yıldız Ecevit, postmodern edebiyatın Lyotard’ın postmodern durum diye nitelendirdiği olağanüstü bir toplumsal yaşamın edebiyatı olduğunu söyler. Ona göre edebiyat da ekonomi, tarih, pedagoji, sosyoloji gibi modern sonrası dönemin yaşam durumunun etkisindedir (Ecevit, 2006: 57-58). Modern sonrası veya sanayi sonrası dönem olarak da tanımlanan postmodern durumun şartlarına göre şekillenen postmodern edebiyatın özellikleri ancak postmodern durumun özellikleri bilindiği kadarıyla açıklanabilir. Lyotard’ın postmodern durumu büyük anlatılara duyulan bir güvensizlik olduğunu söylemesinden sonra birçok araştırmacı postmodern edebiyatı Lyotard’ın iddiası üzerinden anlatmaya çalışıldığı görülür.¹ II. Dünya Savaşı’ndan sonra milliyetçiliğe, Sovyet Rusya’daki komünizm pratiklerinden sonra Marksizm’e duyulan güvenin yitirilmesi ve sanayi sonrası dönemde toplumun tüketime göre biçimlenmesi büyük anlatıların önemini aşındırır. Böylece postmodern edebiyatın radikal bir biçimde din, Marksizm, milliyetçilik gibi büyük anlatıların savunduğu tek tip değerlerden saptığı ileri sürülür.

Postmodern edebiyat hakkında uzun yıllardır birçok şey dile getirilmiş, Amerika ve Avrupa’da olduğu gibi Türkiye’de de postmodern edebiyat ile ilgili yüzlerce çalışma yapılmıştır. Fakat Türkiye’de postmodern edebiyat çalışmalarının büyük çoğunluğunun öykü ve roman gibi kurmaca eserlere yönelik olduğu gözden kaçmaz. Buna karşın Amerika ve Avrupa’da postmodern edebiyat çalışmalarının ilk önce şiirde başladığı daha sonra roman ve öykü gibi kurmaca metinlere yöneldiği görülür. Batıda postmodern şiir antolojilerinin uzun yıllardan beri hazırlandığı, postmodern şiir denilen bir fenomenin çalışma nesnesi olarak ele alındığı bilinir. Türkiye’de bazı makaleler ve eleştiri yazıları dışında şiir ve postmodernizm ilişkisine değinen çalışmanın olmaması büyük bir eksikliklerdir. Bütün sanat dallarının postmodernizmden etkilendiği bir ortamda şiirin de belli açılardan postmodernizmden etkilenmesi kaçınılmazdır. Bundan ötürü postmodern şiir denilen fenomenin kökeninin incelenmesi ve özelliklerinin ortaya konulması gerekir.

¹ Jean-François Lyotard *Postmodern Durum* (La Condition Postmoderne) adlı incelemesi postmodernistlerin başucu kitaplarından biridir. Lyotard’ın eserinin hemen girişinde postmodern tutumu, “büyük anlatılara duyulan bir inançsızlık” (Lyotard, 2013: 8) şeklinde tanımlaması, ardından gelen birçok kişi tarafından postmodernizmin sloganı olarak kabul edilmiştir.

Postmodern Şiirin Kökenleri

Genellikle postmodern şiir açıklanırken onun modernist şiirden farklılaşan yönleri öne çıkarılır ve bu farklılaşmanın başladığı dönem postmodern şiirin orijini olarak değerlendirilir. Bu açıdan yaklaşıldığında postmodern şiirin kökenlerine inmek mümkündür. Perry Anderson'un aktardığına göre şiir ile alakalı olarak postmodern tabiri, ilk defa 1930'larda Federico de Onis tarafından modernizm içindeki muhafazakâr gerileyişi ifade etmek için kullanılır (2009: 10). Yaşadıkları dönemlerde postmodernist nitelmesine mazhar olmasalar da II. Dünya Savaşı'ndan sonra kimi şairler, bugün ilk postmodernistler olarak kabul edilir. Bu şairlerden birisi Amerikalı Charles Olson'dur (1910-1970). Olson, Anderson'a göre olumlu bir postmodern kavramının öğelerini bir araya getiren ilk kişidir. Şiirlerinde usallığa dayanan hümanizmi eleştirmesi; otomobilleri, sibernetiği ve geçmiş medeniyetleri aynı izleklerde birleştirmesi, modernist çizgi içinde farklı bir yöne doğru eğildiğini gösterir (2009: 21-21). Paul Hoover, hazırladığı *Postmodern Amerikan Şiiri Antolojisi*'nde (Postmodern American Poetry A Norton Anthology), Charles Olson'u ilk postmodern şair olarak gösterir.² Olson, Amerikan'ın Kuzey Carolina eyaletinde kurulan *Black Mountain Şairleri* adlı derneğin başında bulunmuştur. Bu derneğin etrafında toplanan şairlerin temel amacı, deneysel girişimler ile şiirde yenilik yapmaktır. İçerik ve biçim olarak şiirin iki boyuttan oluştuğunu düşünen Olson, İbrahim Kiras'a göre bireysel yaşantılarda var olan ayrıntı zenginliğiyle sezgiyi yakalamaya çalışan bir şairdir (1990: 62). Bireysel yaşantının metnin merkezine konulması modernist şiire izafe edilir, ama modern hayatın ayrıntısında sezgiyi yakalamaya çalışmak postmodern bir kalkışmadır. Olson'un eserlerinde modernistlerden devraldığı ama modernistleri de aşmaya çalışan birçok unsura rastlanır. Modernistlerin sıkça başvurdukları montaj, parodi, alıntılama teknikleri ve biçimsel denemeler, Olson'un şiirinin ayırt edici özellikleridir.

Modernist şiirin deneyselliğinin öne çıkarıldığı yerde, postmodern şiirin doğduğunu düşünenler oldukça fazladır. Söz gelimi Steven Connor postmodern şiirin, yüceltmenin azaltıldığı, benmerkezciliğin aşınmaya uğradığı, biçimsizliğin ve tamamlanmamışlığın olduğu yerde başladığını belirtir. Mektuplar, gazeteler, yazışmalar, anekdotlar, haberler gibi rastgele ve şiirsel olmayan dil biçimlerinin sıkça kullanıldığı şiirler, postmodern türün ilk örnekleridir. Ezra Pound (1885-1971), bu türden şiir yazan ilk şairdir (Connor, 2013: 174). Gerçekten Ezra Pound, Elizabeth Bishop (1911-1979), Sylvia Plath (1932-1963), Anne Sexton (1928-1974) başta olmak üzere XX. yüzyılın ortalarında şiir yazan ve modernist şiirle ilişkilendiren birçok isim hakkında yapılan çalışmalarda parçalı yapı; pastiş, parodi, montaj gibi metinlerarası ilişkiler;

² Bk. Paul Hoover (2013). *Postmodern American Poetry A Norton Anthology* (2. Editions). New York in USA: W.W. Norton & Company, s. 3-17.

ironik ve çok sesli anlatım; kapalılık, belirsizlik rastlantısallık ve deneysellik gibi postmodern anlatıların tipik özellikleri tespit edilip incelenmiştir.

Postmodern şiirin doğuşunu müjdeleyen iki gelişme söz konusudur. Bunlardan ilki uzun şiirin yeniden önem kazanması, ikincisi metinlerarasılığa dayanarak yeni anlatılar oluşturulmaya çalışılmasıdır. Jerome Mazzaro, postmodern şiirin, uzun şiirin önem kazanması ve kişisizlik kültürünün yaygınlık kazanmasıyla ortaya çıktığını ifade eder. Ona göre Charles Olson, Robert Creeley, John Cage, David Antin, Teheodere Roethke, John Berryman, Elizabeth Bishop postmodern tarzda şiir yazmışlardır (Mazarro, 1980: 8). Metinlerarasılık tekniğine sıkça başvuran Ezra Pound aynı zamanda kimliksiz şiirler yazar. Pound, özellikle metinlerarasılıktan faydalanma yönüyle postmodern şiire öncülük eder. Birçok öyküden faydalanmasına rağmen “Pound’un şiiri, hiçbir öyküye açılmaz, hiçbir öyküyü geliştirmeye niyetlenmez” (Koç, 2007: 48). Pound, öykü bir bütünlük oluştursun diye başka metinlerden yararlanmaz, öykü daha da muğlaklaşsın diye başka anlatılara başvurur. Bu yüzden onun şiirleri birçok şiirden faydalanmasına rağmen kimliksiz kabul edilir. Majorie Perloff’a göre Ezra Pound’un mirası Luis Zukovsky, John Cage, Davit Antin, Ron Silliman ve Charles Bernstein gibi L=A=N=G=U=A=G=E grubu üyeleri tarafından sürdürülür (Perloff, 1981: 286). Bu görüşlerden yola çıkılırsa Avrupa ve Amerika’da postmodern diye nitelenen şiirin II. Dünya Savaşı’ndan sonra filizlendiğini, 1960’larda ise geniş bir alana yayıldığı söylenebilir.

Ezra Pound, isminin postmodern şiir ile ilişkilendirilmesinde 1910’lu yıllarda öncülüğünü yaptığı imgecilik akımının etkisi bulunur. İmgecilik, “modernizmde, gelenekselin yıkılıp içeriden kurulması sürecini bir ilke düzeyinde ve şiirsel alanda somutlaştıran bir akımdır” (Kahraman, 2004: 149). Bu akımın esası, birbiriyle herhangi bir bağı olmayan dizgeleri bir araya getirerek dilin göndergesel yönünü öne çıkarmaktır. Postmodern şiire en yakın şiir akımının imgecilik olduğu söylenebilir. Postmodernistlerin bütünlük gösteren anlam yapılarını dışlaştırması ve şiirsellikle ilgili kuralları altüst ederek eklektik bir dil oluşturmaları imgecilik ile benzerlik gösterir. Celal Fedai, imgeci şair Ezra Pound’un *Kanto 45*’te dünyayı bir illüzyonmuş gibi ele alarak postmodernist bir tavır içinde olduğunu iddia eder (2012: 245). Pound, gerçeklikle oynar ve var olan değerleri altüst eder. Kullandığı imgeler bir şeyleri yansıtmaktan ziyade kendilerine yöneliktir ve kendi anlam dünyalarını oluştururlar. Bütün bu özelliklerinden dolayı Pound’un şiirlerinde postmodern unsurların bulunduğunu söylemek mümkündür.

Nuran Özyer, postmodern şiirin ilk defa Amerika’da ortaya çıktığını belirttiikten sonra bu türde şiir yazarlardan birinin Frank O’Hara (1926-1966) olduğunu ileri sürer. Özyer’e göre günlük yaşamın, korkuların doğrudan ve somut biçimde yansıtılması postmodern şiirin akla

gelen ilk özelliğidir (Özyer, 1992: 243). Geleneğin tekdüzeliğine karşı postmodern şairlerin diledikleri gibi denemelerde buldukları ve estetik kalıpları kendilerine göre dönüştürdükleri doğrudur. Bu özellikler göz önünde tutulursa Frank O’Hara’yı postmodern şiirin öncülerinden kabul etmek yanlış olmaz. Nitekim M. Nuri Parmaksız, postmodern bakışın ilk defa Frank O’Hara’nın şiirinde görüldüğünü ileri sürer (2011: 169). O’Hara, şiirlerinde modernizmin epistemolojik bakışını kırarak postmodernizmin ontolojik bakışını benimser. Dış dünyaya *nasıl* sorusuyla yaklaşmak yerine *ne* sorusuyla yaklaşır.

Postmodern şiirin kökeni ile ilgili bir görüş de edebiyatta deneysel girişimlerin artması hakkındadır. Şairin özerkliğini savunan modernistler metne değişik müdahalelerde bulunarak geleneksel değerlerden ve biçimlerden sıyrılmaya gayret ederler. Postmodernistler, daha ileri giderek şair ile birlikte metnin de özerkleşmesi gerektiğini öne sürerler. Bu noktada, edebiyatı bütünüyle deneyselliğin emrine veren *Oulipo* hareketi postmodern şiir ile ilişkilendirilir. “Majorie Perloff, 1960’lardan beri deneysel yazma stilleri geliştiren Fransız *Oulipo* (Louvoir de Litterature Potentielle)³ üyelerinin çalışmalarının postmodern şiir için verilebilecek en iyi örnek olduğunu ifade eder” (Huntsperger, 2010: 22). *Oulipo* üyelerinin girişimleri, edebiyatı geleneksel ve modern anlayışlardan koparmaya yöneliktir. Saadet Özen’in aktardığına göre *Oulipo* üyeleri, edebî metinlerin dışarıdan bir kaynaktan (cebir, geometri gibi) beslendiğinde neler ortaya çıkacağını merak ederler ve tarihin derinliklerinde unutulmuş bir şiir formunun yeniden kullanılmasının nelere yol açacağını görmek isterler (2005: 77). Bu yüzden edebiyatta, değişik türden deneylere başvurarak bütünüyle rastlantıya dayanan bir yapı meydana getirirler. Perloff, *Oulipo* şairlerinin, şiiri hem tema hem biçim açısından yaratıcı bir kısıtlamaya zorladığını belirtir (Perloff, 2004: 208). Modernistler şiire birtakım müdahalelerde bulunarak eserlerini ortaya koyduklarında, kendi geleneklerini de oluşturmuş olurlar. Postmodernistler, değişik tarzda deneylere kalkışırken bir gelenek oluşturma niyetinde değildir, onların amacı anlatım imkânlarını çeşitlendirerek metnin anlam dünyasını zenginleştirmektir. *Oulipo* üyelerinin hepsinin kabul ettiği deneysel bir yöntemin olmaması ve postmodernizmi anımsatan bazı denemelere girişmelerinden ötürü postmodern şiirin öncülerinden kabul edilirler.

İngilizcede yapılan kimi çalışmalarda araştırmacılar, postmodern ve modernist şiir arasında net bir ayırım yapmaktan kaçınarak Eliot, Hulme, Pound gibi şairlerin postmodern karakterde eserler ortaya koyduklarını iddia ederler. Mesela Rebecca Beasley, *Modernist Şiirin Teorisyenleri* (Theorists of Modernist Poetry) adlı çalışmasında Eliot, Hulme, Pound’un şiirlerinde, son yıllarda postmodern bakış açısıyla yapılan incelemelerden sonra bazı

³ Fransa’da 1960’lı yıllarda ortaya çıkan bu akımın kurucuları François La Lionnais ve Raymond Queneau’dur. Diğer temsilcileri George Perec, Italo Calvino’dur. Bk. www. bendenbenkim. blogstop.com.tr/2012//03/yazınsal-bir-akımoulipo.html. Erişim Tarihi: 17. 08. 2015.

postmodernist öğelerin tespit edildiğinden söz eder. Yazara göre postmodernizm, eğer modernitenin bir eleştirisi ise o aynı zaman bir tür modernizmdir. Eliot ve Hulme'un konjonktürel tarih bakışında, Pound'un *Kantolar*'ında (The Cantos) ve Eliot'un *Çorak Ülke*'sinde (The Waste Land) metnin kendi büyük anlatısını oluşturması modernist şiir ile postmodernist şiirin önemli özellikleri paylaştıklarının göstergesidir (Beasley, 2007: 120). Eliot'ın *J. Alfred Prufrock'un Aşk Şarkısı* (The Love Song of J. Alfred Prufrock) adlı şiirinin, modernizm ile postmodernizm arasında durduğunu ileri süren Mandal ve Mondak, bu şiirde eklektizm, metinlerarasılık, süreksizlik, parçalılık, öz gönderim gibi postmodern metinlerde sıkça görülen özelliklerin bulunduğunu belirtirler (Mandal - Mondak, 2013). Sözü edilen tespitlerden yola çıkılırsa postmodern şiirin modernizmden devraldığı mirasa göre hareket ettiği yorumunda bulunulabilir. Bu yüzden postmodern şiirde, modernist unsurlara rastlamanın olağan dışı bir durum olmadığını belirtmek gerekir.

Yeni Eleştiri şairleri tarihi, nostaljik bir bakış ile ele alırlar ve büyük anlatılara postmodernistlerden önce sırtlarını dönerler. Bu yüzden bazı araştırmacılar, postmodern şiirin kökenlerini Yeni Eleştiri akımında aramanın hiç de yanlış olmayacağını iddia eder. Beasley'in de işaret ettiği üzere postmodern şiir, modernist akımlar içinde filizlenir ve onlardan beslenerek yayılır (2007: 120). Yeni Eleştiri'de postmodern unsurların bulunduğu aşikârdır, fakat bu akımın postmodern olduğunu iddia etmek zorlama bir yorumdur. Çünkü postmodern şiir, modernist akımlardan beslense de sanayi sonrası toplumun dinamiklerine göre hayatı ve kendisini idrak etmeye yeltenen insanın, her yönden parçalanmışlığını yansıtır. Paz'ın deyişiyle XX. yüzyılın sonlarına doğru yazılan şiirler, romantizmden avangarda kadar bütün modernitenin şiirsel akımlarından hem büyük bir miras aldılar hem de onları yadsıdılar (2000: 184). Denilebilir ki günümüz şiiri, modernist şiirden beslenir ama aynı zamanda postmodernizme has bazı unsurları yoğun bir şekilde kullanarak köklerinden kopmaya çalışır.

XX. yüzyılda sanatın son bulduğu düşüncesinin, birçok alanda popüler bir konu olarak işlendiği gözden kaçmaz. Romanın, şiirin, sinemanın, resmin yok olduğu ve buna bağlı olarak romancının, şairin, yönetmenin, ressamın öldüğü iddiası zaman zaman popülist bir ifade ile dillendirilir. Postmodern şiirin de sanatta her şeyin ölümünün ilan edildiği bir dönemin ürünü olduğu düşünülürse kökeni hakkında bazı çıkarımlarda bulunulabilir. Arthur Danto, "sanatın ölümü" ifadesinden sanatçının hiçbir istikametinin olmamasının kastedildiğini söyler. Sanatın ölmesinden ressamın resim yapmayı, şairin şiir yazmayı bıraktığı anlaşılmalıdır (2014: 159). Sanatın ölümü, sanatın felsefi bir tanımının yapılmayacağı, dolayısıyla her şeyin sanat olabileceği düşüncesini popülerleştirir. Yani bir manada postmodern sanat evresine her şeyin sanatın konusu olabileceği anlayışı ile girilir. Danto, her şeyin sanatın konusu olabileceği

düşüncesinin, *Manifestolar Çağı*'nin bittiği 1964'ten sonra doğduğunu söyler (2014: 72). Postmodern sanat ya da Danto'nun ifadesiyle tarihin sonundan sonraki sanatın, manifestoların yazılmasının bittiği zamanda ortaya çıktığı doğrudur. Fakat her şeyin sanatın konusu olmaya başlamasıyla postmodern sanata geçiş yapıldığı ifadesi tartışmaya açıktır. Çünkü gerek şiirde gerek diğer sanat türlerinde günlük hayat ile sanat arasındaki ayırımın ortadan kalkmaya başladığı dönem 1960'lar değil, Duchamp'ın *Pisivar*'ını sergilediği 1910'lardır. Ayrıca Breton, Aragon, Pound'un şiirleri başta olmak üzere sıradan konuların şiirde işlenmesi 1960'lardan önceki dönemlere denk gelir. Türkiye'de bile Orhan Veli 1930'lu yılların sonuna doğru *Süleyman Efendi*'nin nasırını şiire konu yapar. Yine de Danto'un 1960'lı yıllardaki dönüşüme dikkat çekmesi postmodern şiirin kökenine ulaşmak açısından önemlidir. Yukarıda değindiğimiz *Oulipo* hareketi bu yıllarda ortaya çıkmıştır. Yine Andreas Huyssen, edebiyatta postmodernizmin, deneysel girişimlerin yaygınlaştığı 1960'lı yıllarda görülmeye başladığını söyleyerek Danto'yu doğrulamaktadır (1986: 161). Bu açıdan yaklaşıldığında postmodern şiirin doğuşunda deneysel girişimlerin önemli bir yer tuttuğu söylenebilir.

Batı'da postmodern şiirin ilk örnekleri, II. Dünya Savaşı sonrasında verilse bile, bu şiirin 1960'lı yıllarda popüler hale geldiği söylenebilir. Nitekim söz konusu dönemde pop sanat dalgası şiirin değişik bir evreye girmesine yol açar. Pop sanatın önde gelen ismi Andy Warhol'un, 1960'lı yıllarda sinema ve resimde yaptıklarının etkisini şiirde görmek mümkündür. "Sanatta postmodernizm, modernizmin ciddiyetinin aksine bir ilgisizlik, bir şakacılık ve Warhol'un *popart*'ındaki gibi bir serbestlikle tanımlanmaktadır" (Su, 2014: 177). Warhol'un pop sanatı ile birlikte ilgisizlik, şakacılık ve serbestlik gibi postmodernizm ile özdeşleştirilen özelliklerin baskın olduğu eserler verilir. Nitekim Batı'da yapılan birçok çalışmada, 1960'lardan sonra Amerikan ve İngiliz şiirinin karakteristiğini belirtmek için bu özelliklere başvurulur.

1960'lı yıllar, avangardın gücünü yitirdiği ve yerini popüler kültüre bıraktığı dönemdir. Popüler kültür, aynı zamanda şaire istediği gibi hareket etme, sanatsal kuralları dilediğince çiğneme imkânı tanır. Peter R. Jacoby'nin vurguladığı gibi edebiyatta postmodernizm, kişinin her ne söylemek istiyorsa onu istediği gibi ifade etmesidir (2015: 1). Warhol, popüler kültürün ikonu haline gelmiş olan Marilyn Monroe'nün bir resmini, farklı tonda renklerle çoğaltarak aynı zeminde bir araya getirir. Popüler bir imajı popüler yöntemle sanata aktarmaya yeltenen Warhol gibi postmodern şairler de popüler temalara ve yine popüler olan anlatım tekniklerine yönelirler.

Postmodern Şiirin Özellikleri

Modernist şiir ile postmodern şiir arasında ayırım yapmaya kalkışmak ve bu ayrımlar doğrultusunda postmodern şiirin özelliklerini belirlemek sağlıklı bir yöntem değildir. Modernizm daima postmodernizmde var olmuştur ve var olmaya da devam edecektir. "De

Man'a göre postmodern edebiyatın tamamı, yıkıma uğramış ya da şaşkına dönmüş bir modernizmden başka bir şey değildir" (Eagleton, 1992: 20). Postmodernizm, modernizmin kimi unsurlarının yoğunlaştırıldığı, kimi unsurlarının ise ters yüz edilerek dönüştürülmüş hâlidir. Nitekim postmodern sanat estetiğini belirleyen asıl özellik, aşırı modernist tepkilerdir. Postmodern şiirin, düşünüldüğünden daha fazla modernist karakterde olduğu söylenebilir. Günümüz şiiri, ilk olarak modernist şiirde rastlanan birtakım unsurları öne çıkararak özerk bir alan oluşturur. Bu, onun büsbütün modernist olduğu şeklinde anlaşılmalıdır. Fakat zannedildiğinden daha fazla modernist karaktere sahip olduğu gerçeği daima göz önünde bulundurulmalı ve buna göre konu ele alınmalıdır. Postmodern şiire, modernist şiirin imkânlarının genişletildiği bir eğilim olarak veya modernist tepkilerin daha ileriye götürülmeye çalışıldığı karmaşık bir anlayış olarak bakmak en sağlıklı yöntemdir.

Günümüz şiiri, klasik estetiğin yapısının dönüşüme uğratıldığı romantik şiirin en son merhalesi olarak değerlendirilebilir. Aydınlanma düşünürlerinin estetik ile akıl arasında denge kurmaya çalışmalarına karşın romantikler, estetiği akla karşı bir direnme alanı olarak kullanırlar. Avangart akımların ortaya çıkması ile birlikte estetik büsbütün farklı amaçlara hizmet etmeye başlar. Estetiği akıldan da duygudan da koparan avangart akımlar, estetik ile estetik olmayanı aynı düzlemde buluşturarak farklı bir estetik devrim gerçekleştirirler. Bugün, şiirin soysuzlaştırıldığı veya anlamsızlaştırıldığı iddiaları ortaya atılıyorsa bunun nedeni, estetik olan ile estetik olmayanın iç içe geçmiş olmasıdır. Bundan ötürü postmodern şiiri açıklarken değişen estetik değerlerden yola çıkılmalıdır.

Avangart sanat anlayışının ciddi biçimde tesir ettiği modernist şiir, devrimci bir hüviyete sahiptir. Klasik şiir kurallarını radikal bir biçimde dönüştüren avangart akımların anti-estetik duruşu, postmodern şiirin ortaya çıkmasını tetikler. Nitekim Paz, *Modernite ve Şiir* adlı yazısında XX. yüzyılın sonlarına doğru yayılmaya başlayan ultra-modern (postmodern) şiirin romantizm ve avangardizmin sonucu doğduğunu ileri sürer (2000: 184). Bauman ise niyetleri itibariyle modern olan avangart sanatların, sonuçları itibariyle postmodern olduğunu söyler (Koç, 2007: 49). Avangart şiirin dönüştürücü ve yenilikçi yapısı, romantik şiirin akla karşı sergilediği eleştirel tutum ve şair öznenin benliğine yaptığı vurgu, postmodern şiire intikal eden bazı unsurlardır. Postmodern şiir, avangart ve romantik şiirin gerçekleştirdiği estetik devrimin devamı olarak değerlendirilebilir. Fakat bu onun her yönüyle avangart ve romantik olduğu anlamına gelmez, o romantizmin ve avangartlığın başlattığı estetik devrimi sahiplenerek kendi özerkliğini oluşturmaya çalışır. Avangart ve romantik şiirin estetik devrimi, "açık ve net kurallara sahip sistemli bir uygulama kümesi olarak tanımlanan her türlü sanatın yıkılması"

(Rancière, 2012) anlamında kullanır. Her şeyin artık şiirin konusu olabileceğini iddia eden modernist yaklaşım, devrimci niteliği ile kendinden sonra gelişen şiire ilham verir.

Günümüz şiiri, geleneksel şiir anlayışını ve estetiğini yıkarak gelişip yayılmıştır. Bilindiği gibi estetiğe kuramsal bir çerçeve oluşturmaya çalışan düşünürler, öznenin beğeni yargısını öne çıkarırlar. Buna göre ancak zevk sahibi kişiler, sanat eserlerini anlayabilir veya yorumlayabilir. Bu düşünce, sanatın belli kurallar içerisinde icra edilmesini zorunlu kılar ve sanatın bir gayesinin olmasını önerir. Bu gaye, sanatla temasa geçen kişinin beğenisini ve takdirini kazanmaktır. Oysaki postmodern şiir, böyle bir gaye gütmek yerine karmaşıklaşan dünyada kişiyi, daha da karmaşık olan bir metinle baş başa bırakır. İşte bundan ötürü postmodern şiir, modernist şiirin muğlaklığı, belirsizliği, gayesizliği kabullenen yapısını devam ettirerek hatta daha da ileri götürerek kendi estetik devrimini gerçekleştirir.

Estetik dönüşüm, aydınlanmacı aklın eleştirisi ile ilintilidir. Süreyya Su'nun belirttiği üzere bir disiplin olarak estetik, duyuşla anlamın akıl tarafından tahakküm altına alınması sayesinde ortaya çıkmıştır (2014: 15). Romantikler, beğeni yargısını ve güzel olgusunu aklın egemenliğinden kurtararak estetik devrimi gerçekleştirirler. Estetiğin, romantikler tarafından aklın tahakkümünden kurtarılması, Batı sanat ve edebiyatında günümüze kadar etkisini devam ettirecek olan yapısal dönüşümleri tetikler. Postmodernistler de romantikler gibi estetik zevki akla, mantığa, düzene karşı kullanırlar. Nitekim postmodernist şiirin akıl, mantık ve düzen ile çelişmesinin arkasında dayatmacı rasyonel öğretilere karşı çıkan felsefi düşünce bulunur. XX. yüzyılın başlarında etkili olmaya başlayan Yeni Gerçekçilik (New Realizm) akımı, dış dünyada mutlak bir gerçeğin var olduğunu reddetmemekle birlikte bireylerin farklı algılama tarzlarının zihinde farklı gerçeklerin ortaya çıkmasına yol açtığını iddia ederek mutlak gerçek ve mutlak akıl düşüncesine darbe vurur. Gerçek ile ilgili düşüncelerin değişmesi, aynı zamanda, sanat ve edebiyatta gerçeğin temsil edilmesi düşüncesini de değiştirir. Gerçeğin dış dünyadan bağımsız bir şekilde zihinde üretildiği anlayışının yerleşmesi, sanat eserinin dış gerçeği temsil etmesi gerektiği tarzındaki geleneksel görüşlerin zayıflamasına yol açar. Sanat öteden beri ya gerçeği olduğu gibi ya da ideal olanı yansıtmaya problemi etrafında dönerken postmodern durumda gerçek denilen olgu, zihinden bağımsız olarak değerlendirilmez. Böylece şair, gerçeği yansıtmaya problemiyle cebelleşmekten kurtulur.

Postmodern şiir, temsil etmenin sanatta geçerliliğini yitirdiği bir anlayışın ürünü olarak gelişir. 1960'lardan sonra hipergerçekçiliğin tartışıldığı, daha doğrusu yaşandığı bir evreye girilmiştir. Hipergerçeklikten kastedilen gerçek olan ile gerçek olmayanın birbirine karışmasıdır. Sanayi sonrası toplumda, hayatın her aşamasında gerçeğin simülasyon (benzetim) yoluyla üretilmesi söz konusudur. Diğer edebî türlerde olduğu gibi şiirde de artık gerçekliğin

yanıtılması diye bir şey söz konusu değildir. Şiir, gerçekliğini kendi başına oluşturur. Anlamın metnin iç işleyişi ile ortaya çıkması, günümüz şiirinin ayırt edici özelliklerinden birisidir.

Büyük bir anlatıya sahip olmama, postmodern şiirin ayrı bir özelliğidir. Bir iddia veya yüce bir değer peşinden gitmeyen şair, karmaşıklaşan hayattaki karmaşık ruh hâlini betimler. Postmodern şairin, modernist şairden ayrılan yönü de bu noktada somutlaşır. Cemil Sena'nın ifade ettiği gibi modern[ist] şair, popüler ve demokrat bir ruh taşıdığı için belirli ve soysuzlaşmış bir zümreye değil, bütün bir ulus çoğunluğuna ve insanlığa seslenir (1972: 155). Postmodern şair ise popülist davransa da, ne üst zümrelere ne de sıradan halka seslenme gayesindedir, onun eserini kim okuyorsa ona seslenir.

Modernist şairler, daha çok değişim ilkesine göre eserlerini yazarlar, postmodern şairler ise Paz'ın deyişiyle “değişmelerin temelinde yatan değişmez ilkenin arayışında[dırlar]” (Paz, 2000: 203). Kadim anlatılar ile modern anlatılar arasında bağlantılar kurmaya kalkışan günümüz şairi, bilgi ve iletişim çağının olanakları içerisinde durma, duraklama niyetini taşımaz. Önceki şiirden devraldığı deneyselliği sonuna kadar savunarak anlamları devrim hâlinde olan metinler ortaya koyar. Modernistlerin, şiirin biçimsel yapısını yıkıma uğratmalarını aynen kabul eden hatta daha da ileri götüren postmodernistler, adeta şiiri şiir olmaktan çıkarırlar. Celal Fedai'nin söylediği gibi modernizme ve postmodernizme maruz kalan yaralı bilinçler için şiirin şiir olmaktan çıkması makul kabul edilir (2008: 397). Şiiri şiir olmaktan çıkaran bir düşünce, okuyucuyu da klasik okuyucu olmaktan çıkarır. Postmodern şiir sanatına göre anlam, okuyucudan bağımsız bir şekilde mevcut değildir, okuyucunun bilgi birikimine göre ortaya çıkan ve okuyucudan okuyucuya değişen bir fenomendir.

Postmodern şiirin kavramsal çerçevesinin henüz tam olarak çizildiğini söylemek mümkün değildir. Ali K. Metin'in ifade ettiği gibi geleneksel şiir ile modern şiir arasında ayırım yaparken karşılaşılan güçlükler bugün modern-postmodern ayrıştırmasında da karşımıza çıkmaktadır (2008: 415). Modernist şiiri dışarıda bırakarak postmodern şiire bir çerçeve çizmeye kalkışmak sağlıklı sonuçlar doğurmaz. Günümüz şiiri, modernizmin Batı rasyonalizmine, burjuva ahlakına, sanayi toplumunun problemlerine, klasik estetik duruşa karşı geliştirdiği tepkinin devamı olarak gelişmiştir. Bundan ötürü her postmodern şiirin aynı zamanda modernist bir hüviyete sahip olduğu unutulmamalıdır.

Birçok araştırmacının, modernist metne ilişkin tespitinden yola çıkılarak postmodern şiirin kavramsal sınırları çizilebilir. Burada tespitleri daha kapsayıcı olduğu için Hugo Friedrich ve İhab Hassan'a başvurulmalıdır. Hugo Friedrich, modern şiirin; kapalılık, disonans, kışkırtıcılık, gerilim, çok katmanlı anlamların içinde yeterlilik, günlük dilden kesin kopuş, nesnelle izleksel olan arasındaki gerilim (Turan, 1992: 30) özelliklerine sahip olduğunu belirtir.

Sıralanan özelliklerin hepsinin en uç örneğinin postmodern şiirde mevcut olduğu görülür. İhab Hassan ise modernizmin postmodernizm başlasın diye birden ortadan kalkmadığını ifade ederek iki akım arasındaki sıkı ilişkinin varlığına vurgu yapar. Ona göre modernist bir edebî yapıt şu özelliklere sahiptir: 1. Şehircilik, 2. Teknoloji, 3. İnsansızlaşma, 4. Primitivizm (İlkellik), 5. Erotizm, 6. Antinomianizm (Kuralsızlık), 7. Deneyselcilik (Hassan, 1990: 23-26). Daha sonra bu özelliklerin hepsinin postmodernist bir yapıt için de sıralar. Hugo Friedrich ve İhab Hassan'ın açıklamalarını göz önünde bulundurarak postmodern şiir açıklanabilir.

Postmodern şiir de modernist şiir gibi kent hayatı etrafında döner. Fakat bugünün kent hayatı dünün kent hayatına göre daha fazla karmaşıklaşmış, daha fazla renklenmiş bir vaziyettedir. Birçok kültürün bir araya geldiği, günlük hayatın daha fazla kurallara bağlandığı ve buna bağlı olarak bireyin daha fazla mekanikleştiği bir ortamın şairleri, kendinden öncekilerin ötesine geçerler. Modernistler, teknik gelişmelerin hızlı bir şekilde hayata etki ettiği bir dönemin sanatçılarıdır; postmodernistler ise teknik gelişmelerin hayatı daha hızlı değiştirdiği ve günlük yaşama stillerinin ertesi gün eskidiği bir zamanın sanatçılarıdır.

Sanatın insansızlaşmasına ve sanat eserinde öznenin varlığının bulanıklaşmasına modernist şiirde sıkça rastlanılır. Postmodernistler, sanatın insansızlaşmasını daha da ileriye götürerek parçalanmış “ben”lerini bile metinden silmeye yeltenirler. Modernistler, arketiplere ve insanın bilinçaltında bulunan metaforlara yönelirken postmodernistler, arketipleri ve bilinçaltı metaforları güncelleştirirler. Modernist şiir, aşkı *erotikleştirerek* aşkın üstündeki kutsal haleyi söker atar; postmodern şiir ise erotizmin sınırlarını daha da zorlayarak bir arzu makinesine dönüşmüş olan öznenin aykırı isteklerini dillendirir. Kurallara karşı gelmek modernist şairin kişilik özelliklerindedir, postmodern şair ise kurallara karşı gelmekle birlikte anarşist ruhludur.

Postmodern şiirin özellikleri hakkında değişik fikirler bulunur. Bazı görüşler, günümüz şiirini büsbütün farklı bir eğilim olarak değerlendirirken bazı görüşler ise modernizmin devamı şeklinde ele alır. Postmodern şiirin, modernist şiirin ötesine geçtiğini düşünen John Holcome, dört özelliği ile bu şiirin diğer şiir türlerinden ayrıldığını ileri sürer. Bu özellikler sırasıyla ikonlaştırma (iconoclazm), yersizlik (groundless), biçimsizlik (formlessness), popülizmdir (populism). Yazara göre postmodern şiir, kültürel standartları ve sanat anlayışlarını ilkesizleştirerek ve ikonlaştırarak azınlığı, cinsiyet farklılığını dile getirir (Holcome, 2015). Holcome'un yersizlikten kastettiği, anlamın belirsiz olması ve anlatının bir sonuca varmamasıdır. Biçimsizlik ise metnin geleneksel formlardan sıyrılması, şairin her şiire farklı bir biçim oluşturması anlamına gelir. Holcome'un düşüncesine göre elit ve edebî olmaktan kaçınan şair, keyfi ve şakacı davranarak popülist olmaya çalışır. Ahmet Ada ise postmodern şiiri modernist şiirin yeni açılımı biçiminde ele alır ve bu şiirin şu özelliklere sahip olduğunu belirtir:

1. Zaman-uzam anlayışı değişkendir, 2. Şiirsel söylemde kırılmalar yaşanır, 3. Şiir metinlerarasılığa dayanır, 4. Gerçeklik sorgulanır, 5. Metin dışı öğeler metne katılır, 6. Dil gidimsizdir, 7. Metin karmaşık ve giriftir, 6. Şiirde personayı kendi üzerinde kurma yönelimi baskındır (Ada, 2007: 41-42). Sözü edilen özelliklerin postmodern sanat estetiği ile uyumlu olduğu için Ahmet Ada'nın tespitlerinin yerinde olduğu söylenebilir.

Amerika ve Avrupa'da uzun yıllardır postmodern şiirin incelenmesine rağmen henüz yeterince gündemi meşgul etmemesinin birkaç nedeni vardır. Necmi Zekâ'ya göre postmodern şiirin gündeme gelmemesinin asıl nedeni, henüz Eliot ve Pound benzeri bir postmodern şairin doğmamasıdır (2007: 44). Amerika'da hazırlanan kimi postmodern şiir antolojilerinde Charles Olson dışında önemli bir şairin ismine rastlanmaması Necmi Zekâ'nın iddialarını desteklemektedir. Postmodern şiirin gündeme gelmemesinin bir nedeni de postmodern şiirin birçok özelliğinin modernist şiirde var olmasıyla ilgilidir. Deneysellik, biçimsizlik, dil sapmaları, gerçekliğin yansıtılmasından vazgeçilmesi, karmaşık ve kapalı anlatım gibi postmodern şiirin birçok özelliğini avangart modernist şairlerin eserlerinde görmek mümkündür. Bundan ötürü postmodern olarak kabul edilen çoğu şair modernist şemsiyesi altında ele alınır.

Postmodern şiire örnek olarak Ahmethan Yılmaz'ın *Kahkahalar Atarak Sabunlaştı* isimli şiiri verilebilir. Aşağıda şiirin *Metropol-Ambulance* kısmı verilmiştir:

Metropol-Ambulance

DIŞARIMAKİNASI	komik	gürültüsüyle	sürekli	çalışıyor
odanın	devir	hızla	yükseliyor	ğ
hacim	tahrip	oluyor	ğğ	ğğ
sinek	uçuyor	ğğğ	ğğğ	ğğğ
sabunlaşıyor	ğğğğ	ğğğğ	ğğğğ	ğğğğ
ğğğğğ	ğğğğğ	ğğğğğ	ğğğğğ	ğğğğğ

C₂H₅ (ONO₂)₃ bilince karışırken
yapış-kan kütlede açılmılarak

gibi birşeye

koşkoşkoş
koşkoşkou
koşkoşkuu
koşkoşuuu
koşkouuuu
koşuuuuuu
kouuuuuuu
kuuuuuuuu
uuuuuuuuu
uuuuuuuuk
uuuuuuşok
uuuuukşok
uuuuokşok
uuuüşokşok

uukşokşok
uokşokşok
şokşokşok –uluyor

sonra

odanın metropolün üstünde kalan kısmında
şiddetli bir patlama

kahkahalar siren sesleri parmaklarda sarkmalar

a r a (Yılmaz, 1990: 48-49)

Ahmethan Yılmaz, 1980'lerin sonlarına doğru *Albatros* ve *Geniş Zamanalar* dergisinde şiirlerini yayımlamış ve 2001'de *Ankara İç Savaşında Üç Hainin Portresi* kitabında toplamıştır. 2011'de yayımladığı *Sokaklar Açmak* adlı kitabında ise deneysel-görsel denemelerini devam ettirmiştir. Çoğu zaman kelimeleri, işaretleri, mısraları ve harfleri birer görsel sembol olarak kullanan Yılmaz'ın şiiri hem içerik açısından hem de biçim bakımından postmodern kategoride değerlendirilebilir. Postmodern şiirin temel özelliklerinden olan biçimsizlik ve deneysellik-görsellik *Kahkahalar Atarak Sabunlaştı* şiirinde bütünüyle mevcuttur. *Metropol-Ambulance*, *Sinek ve R*, *Happ End. Oh!.. Happy End.* bölümlerinden oluşan bu şiirde anlamsal bir bütünlüğün olduğunu söylemek zordur. Parçalanmış kelimeler, geometrik şekiller, kelimelerin anlamsal bir bütün oluşturmadan sıralanması, görsel denemeler ve şiire eklenen iki resim yaygın şiir algısını bozar.

Postmodernizmin temel özelliği, büyük anlatıları yıkarak küçük anlatılara yaslanmasıdır. Hızla değişen metropol hayatında insanın büyük anlatılara zaman ayıramayacağı düşüncesinden hareket eden postmodernistler küçük olayların küçük ayrıntılarına yoğunlaşırlar. Ahmet Yılmaz da şiirinde sinek, sabun, nitrogliserin gibi günlük hayatın ortasında olan ama çoğu zaman pek fark edilmeyen nesnelere odaklanır. Şaire göre anlamın aşınmaya uğradığı metropolde bilinç yok olduğundan hayat parçalı görünmektedir. Bu yüzden şiirini yazarken mısraları ve kelimeleri parçalamakta ve sürrealistler gibi sayıklamaktadır. Şiir anlamsal olarak bir bütünlük oluşturmadığı gibi bir sonuca da ulaşmamaktadır.

Postmodern şiirin ayırt edici özelliklerinden biri, yukarıda ifade edildiği üzere sürekli yeni imkânlar peşinde koşarak belli bir kalıba girmekten sakınmasıdır. Eklektizme dayanan postmodern şiirde sürrealizm başta olmak üzere birçok modernist akımın karakteristik unsuru hoyratça kullanılır. Yılmaz da otomat yazım ve absürt söyleyişlere yöneldiği gibi görsel denemelere girilerek metnin anlam imkanlarını genişletmeye çalışır. Onun bu özelliğini Orhan Yalçınova şu şekilde açıklar: “Ahmethan Yılmaz cesur bir şairdir. Sinemanın, internetin, onlarca yayın organının hâkim olduğu bir ortamda, böyle bir zihin dünyasında, daha da önemlisi zihinlerin bunlar aracılığıyla şekillendiği bir dünyada, şiirin biçim değiştirmemesi veya değişik biçimlerden istifade etmemesi düşünülemezdi. Yılmaz bu imkânların ve değişimin farkında

olarak şiirini kurar. Tüm imkânlardan istifade eder. Çılgın bir yeteneğe sahiptir. Örneğin görsellik onun şiirinde etkilidir. Okuyucuda mekâna dalış etkisi uyandırır” (Yalçınova, 2012).

Ahmethan Yılmaz’ın postmodern durumun birçok etkisini şiire yansıtmaya çalıştığı gözden kaçmaz. Bazı şiir isimlerinde bile internetin, televizyonun, medyanın etkilerini görmek mümkündür. Mesela *jeple_safari1999@mailcity.com* adlı şiiri e-mail adresinin çağımız insanının vazgeçilmezlerinden olmasından dolayı seçilmiştir. Yılmaz, şiirini parçalamak ve anlamsızlaştırmaya kalkışmaz. O daha çok parçalanan ve anlamsızlaşan dış gerçekliği şiirine konu edinir.

Sonuç

Postmodern şiir; eklektizme yaslanan, şair öznenin özerkliğini savunan, her türden dil kullanımını hoş görüyle karşılayan, yerleşik şiir algısına aykırı davranan, sanayi sonrası dönemi insanının ruh hâllerini yansıtan şiirin adıdır. Avangart modernist akımlardan devraldığı günlük dilin deformasyonu mirasını daha da ileri götürerek yadırganan bir dil meydana getirir. Postmodern şairler, çoğu zaman eşcinseller, punklar, feministler, metalistler gibi kesimleri işleyerek yerleşik ahlaki değerlere kaşı gelirler. Her türden farklılığı olumlu karşılayarak şiirlerinde çok sesliliği ve çok kültürlülüğü savunurlar.

Günümüz şiiri, form ve içerik olarak birçok özelliği miras aldığı modernist şiirden bağımsız değerlendirilemez. Nitekim postmodern şiirin, soy kütüğü çıkarılmaya çalışıldığında modernist şiirin izleri kendisini belli ettirir. Postmodernizme, ayrı ve özel bir zaman diliminin sanat anlayışı olarak bakılıyorsa bu, yaşam koşullarına göre değişen anlayışların sanatçının algılarını dönüştürmesinden kaynaklanır. Aynı şekilde postmodern şiir diye bir fenomenden söz ediliyorsa bunun nedeni şairin, tarih sonrası dönem diye adlandırılan ve yaklaşık olarak elli yıldır süren bir zaman diliminin koşulları içerisinde şiir yazmasıdır. Her çağın sanatı, bazı farklı eğilimleri içinde barındırmasına karşın, aşağı yukarı aynı minvalde ilerler. Sözü ettiğimiz tarih sonrası dönemin şiiri de farklı eğilimlerin varlığı reddedilmemekle beraber, hemen hemen aynı doğrultuda gelişir. Tarihin akışındaki şiir, nasıl ki zamana uymuşsa ve bazen de zamana aşmaya kalkışmışsa postmodern şiir de hem postmodern duruma uyar hem de onu aşmaya çalışır. Tema olarak insanlığın tükenişi, yabancılaşma, yalnızlaşma, huzursuzluk gibi modernist şiirde sıkça işlenen kent insanının problemleri, günümüz şairleri tarafından da işlenir. Şairin özerk ve özgür davranması, şiir metni üzerinde dilediği şekilde denemelerde bulunması günümüz şiirinin temel özelliklerindedir.

Kaynaklar

- ADA, A. (2007). Postmodern Şiir. *Mor Taka*, 8, 41- 43.
- ANDERSON, P. (2009). *Postmodernitenin Kökenleri*. (4. Baskı). (Çev. E. Gen). İstanbul: İletişim Yayınları.
- CONNOR, S. (2015). *Postmodernist Kültür* (3. Baskı). (Çev. D. Şahiner). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- BEASLEY, R. (2007). *Theorists of Modernist Poetry: T.S. Eliot, T.E. Hulme, Ezra Pound*. (1. Ppublished). New York in USA: Routledge.
- DANTO, A. C. (2014). *Sanatın Sonundan Sonra Çağdaş Sanat ve Tarihin Sınır Çizgisi*. (1. Baskı). (Çev. Z. Demirsü). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- EAGLETON, T. (1992). Kapitalizm, Modernizm ve Postmodernizm. (Çev. D. Akın). *Sombahar*. 11, 15-25.
- ECEVİT, Y. (2009). *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*. (6. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- FEDAİ, C. (2008). Tekmeden Çok Çifte: Şiir Sanatı, Modernizm ve Postmodernizm Arasında Aşksız İlişkiler. *Modernizmden Postmodernizme, Hece Özel Sayısı* 138-140, 395-400.
- HASSAN, I. (1990). Postmodernizm Parakritik Bir Bibliyografya. (Çev. S. Özer). *Geniş Zamanlar*, 17-34.
- HOLCOMBE, J. C. (2015). *Postmodernizm in Poetry*. Erişim Tarihi: 17.08.2015, <http://www.textetc.com/modernist/postmodernism.html>.
- HOOVER, Paul (2013). *Postmodern American Poetry A Norton Anthology*. (2. Editions). New York in USA: W.W. Norton & Company.
- HUNTSPERGER, D. W. (2010). *Procedural Form in Postmodern American Poetry*. (1. Published). New York in USA: Palgrave Macmillan.
- HUYSSSEN, A. (1986). *After The Great Divide*. (1. Published). Indianapolis in USA: Indiana University Press.
- JACOBY, P. R. (2000). *Postmodernist Poetry: a Movement or an Indulgence? (A Study of Elizabeth Bishop, Sylvia Plath, and Anne Sexton)*. Erişim Tarihi: 16. 08. 2015, www.classroom.sdmesa.edu/pjacoby/postmodernistpoetry.pdf.
- JAMESON, F. (2011). *Postmodernizm ya da Geç Kapitalizm Kültürel Mantiğı*. (1. Baskı). (Çev. N. Plümer- A. Gölcü). Ankara: Nirengi Kitap.
- KİRAS, İ. (1990). Modernist Geleneğin Kalıtçısı Bir Şair: Charles Olson. *Geniş Zamanlar*, 59-64.
- KOÇ, M. (2007). Hikâyeler Uydurduk. *Mor Taka*, 8, 48-50.
- KAHRAMAN, H. B. (2004). *Türk Şiiri Modernizm Şiir*. (1. Baskı). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- LYOTARD, J. and F. (2013). *Postmodern Durum*. (1.Baskı). (Çev. İ. Birkan). Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- MANDAL, A. and MODAK, A. (2013). The Love Song of J. Alfred Prufrock: A Postmodern Poem with a Postmodern Hero. *The Criterion An International Journal in English*. Issue 12, February 2013. Erişim Tarihi: 19.09.2015, www.The-criterion.com/V4/n1/Annesha.pdf.

- MAZZARO, J. (1980). *Postmodern American Poetry*. (1. Edition). Urbana in USA: University of Illinois Press.
- METİN, A. K. (2008). Türk Şiirinde Postmodern Yükselteler. *Modernizmden Postmodernizme, Hece Özel Sayısı*, 138-140, 415-437.
- ÖZEN, S. (2005). OuLipo'cular, Ou, Li ve Po'yu İleri Götürmek İçin Çalışırlar. *Kitaplık*. 89, 77.
- ÖZYER, N. (1992). Alman Şiirinde Postmodernizm. *Littera Edebiyat Yazıları*. 3, 241-245.
- PARMAKSIZ, M. N. (2011). *Şiir-Kültür ve Edebiyata Dâir*. (1. Basım). Ankara: Akçağ Yayınları.
- PAZ, O. (2000). Şiir ve Modernite. (Çev. N. Tural). *Modernite Versus Postmodernite* (3. Baskı). (Haz. M. Küçük). Ankara: Vadi Yayınları, 184-203.
- PERLOFF, M. (1981). *The Poetics of Indeterminacy: Rimbaud to Cage*. (1. Edition). Princeton in USA: Princeton University Press.
- PERLOFF, M. (2004). *Differentials: Poetry, Poetics, Pedagogy*. (1. Edition). Alabama in USA: The University of Alabama Press.
- RANCIÈRE, J. (2012). *Postmodern Kopuş Diye Bir Şey Yok. Estetik Devrim Üzerine*. Erişim Tarihi: 20. 06. 2015, <http://www.e-skop.com/skopbulten/cagdas-estetik-postmodern-kopus-diye-bir-sey-yok-estetik-devrim-uzerine/641>.
- SENA, C. (1972). *Estetik, Sanat ve Güzelliğin Felsefesi*. (2. Baskı). Ankara: Remzi Kitabevi.
- SU, S. (2014). *Çağdaş Sanatın Felsefi Söylemi*. (1. Baskı). İstanbul: Profil Yayıncılık.
- TURAN, G. (1992). Ahmet Haşim: Modernist. *Sombahar*. 29-32.
- YALÇINOVA, Ö. (2012). *Yılmaz'ın şiiri yalnızca okunmaz, görünür de!*. Erişim Tarihi: 20. 08. 2016, <http://www.dunyabizim.com/ahmethan-yilmaz/9632/yilmazin-siiri-yalnizca-okunmaz-gorunur-de>.
- YILMAZ, A. (1990). Kahkahalar Atarak Sabunlaştı. *Geniş Zamanlar*, 47-50.
- ZEKÂ, N. (2007). İşlevsiz Bir Harita-Haritasız Bir Şiir. *Mor Taka*. 8, 44-45.
- www.bendenbenkim.blogstop.com.tr/2012//03/yazinsal-bir-akimoulipo.html. Erişim Tarihi: 17. 08. 2015.